

РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ
КОНСТИТУЦИОНЕН СЪД

РЕШЕНИЕ №18

София, 22 октомври 1996 г.

(обн., ДВ, бр. 92 от 29 октомври 1996 г.)

Конституционният съд в състав:

Председател: Асен Манов

Членове: Младен Данаилов

Иван Григоров

Милчо Костов

Пенчо Пенев

Цанко Хаджистойчев

Тодор Тодоров

Станислав Димитров

Александър Арабаджиев

Николай Павлов

Георги Марков

при участието на секретар-протоколита Енита Еникова в закрито заседание, проведено днес, разгледа конституционно дело № 22 от 1996 г. с докладчик Цанко Хаджистойчев.

Делото е образувано на 17 октомври 1996 г. по искане на 52 народни представители от 37-ото Народно събрание, основано на чл. 149, ал. 1, т. 1 от Конституцията.

Конституционният съд е сезиран да даде задължително тълкуване на разпоредбите на чл. 93, ал. 3 и 4 от Конституцията. Поставеният в искането въпрос е: "Необходимо ли е на първия избор за президент на републиката да бъдат гласували повече от половината избиратели, за да се проведе в

седемдневен срок втори избор съгласно ал. 4 на същия член между двамата кандидати, получили най-много гласове при първия избор." Искането се тълкува и на чл. 93, ал. 4 от Конституцията в смисъл, "че ако на първия тур няма избран кандидат независимо по каква причина, вторият избор трябва да се проведе в същия седемдневен срок".

Като мотив на искането се сочат предстоящите президентски избори "за да не се предизвикат усложнения при провеждането им". Поддържа се, че за провеждане на втория тур на изборите не е необходимо на първия да са участвували повече от половината избиратели.

С определение от 18 октомври 1996 г. Конституционният съд допусна искането за разглеждане по същество. Със същото определение съдът конституира за заинтересувани страни по делото Народното събрание, президента на Република България, Министерския съвет, главния прокурор и Централната избирателна комисия.

В предоставения от съда тридневен срок представиха становища Народното събрание, президентът и главният прокурор. От страна на народните представители постъпиха допълнителни съображения в подкрепа на искането им.

В становището на Народното събрание изрично се приема, че "тълкуването на чл. 93, ал. 3 и 4 от Конституцията би следвало да приеме, че за произвеждането на втория тур на президентските избори не е необходимо да са участвали повече от половината избиратели. И при участие на половината и по-малко от половината избиратели в първия тур на президентските избори се провежда в 7-дневен срок втори тур - нов избор по чл. 93, ал. 4 от Конституцията, в който участват двамата кандидати, получили най-много гласове."

Становището на главния прокурор е в същия смисъл. Подчертано е, че участието на по-малко от половината от избирателите на първия тур "не

е пречка, а условие за произвеждане на нов избор" по чл. 93, ал. 4 от Конституцията в седемдневен срок.

Становището на президента на републиката застъпва обратната теза. Поддържа се, че ако не са участвали повече от половината избиратели на първия тур, изборите са недействителни. Те се "анулират и се насрочват нови президентски избори". Становището се мотивира с функциите и ролята на държавния глава и счита, че той не би имал легитимността, ако се игнорира установеният за първия тур минимум за участие на избирателите.

Като доказателства по делото са приети стенограмите от пленарните заседания на Великото Народно събрание и протоколите от заседанията на Комисията за изработване на проекта за Конституция на България, в които са разглеждани и гласувани конституционните текстове, предмет на исканото тълкуване.

За да постанови решението си, Конституционният съд взе предвид следното:

Президентът на републиката се избира пряко от избирателите, които са българските граждани, притежаващи изборително право съгласно чл. 42 от Конституцията. Изборът се основава на принципите на мажоритарната изборителна система и се извършва в два тура. Конституционно е предвидена възможността той да приключи в един тур при определени условия, които, ако не са налице, тогава се преминава към втория тур.

Разпоредбата на чл. 93, ал. 3 от Конституцията визира произвеждането на първия тур. За да бъде избран държавен глава още на този тур, са посочени две условия:

а) кандидат да е получил повече от половината действителни гласове от всички участвали в гласуването избиратели; и

б) в гласуването да са участвували повече от половината от всички избиратели.

Двете условия са дадени кумулативно и са равнозначни. Текстът на чл. 93, ал. 3 от Конституцията не позволява да се прави извод за предимство на което и да било условие пред другото, нито че липсата на едното от тях е свързано с едни последици, а другото - с други последици.

Поставените високи изисквания, каквито са изискванията за участие на повече от половината от избирателите и за получени повече от половината действителни гласове, са продиктувани от идеята за избор на един тур. Както едното, така и другото изискване не са условия за валидност на изборите. Те са условия, за да приключат изборите успешно на един тур, да има избран държавен глава още на първия тур и да няма втори тур. Ако не е налице едно от тези условия или едновременно и двете, няма избран кандидат, а не недействителност на изборите.

Разпоредбата на ал. 4 на чл. 93 от Конституцията урежда произвеждането на втория тур. Тя намира приложение тогава, когато "никой от кандидатите не е избран". Това ще рече, че на първия тур няма избран нов президент, защото или в гласуването не са участвали повече от половината избиратели, или никой от кандидатите не е получил повече от половината действителни гласове, или не са участвали повече от половината избиратели и никой не е получил повече от половината действителни гласове. В тези случаи, както гласи разглежданата конституционна норма, в "седемдневен срок се произвежда нов избор, в който участват двамата кандидати, получили най-много гласове". Употребен е изразът "нов избор", за да се изрази продължаването на започнатия избор от първия тур, но вече само с двама участници. Този от тях, който получи повече гласове, независимо от броя на гласувалите избиратели, е избраният президент.

От изложеното следва отговорът на поставения тълкувателен въпрос: за да се произведе регламентираният с чл. 93, ал. 4 от Конституцията нов избор (втори тур), не е необходимо на първия тур в гласуването да са участвали повече от половината избиратели.

Приетото за разпоредбите на чл. 93, ал. 3 и 4 от Конституцията и конкретно за условието "в гласуването да са участвали повече от половината от всички избиратели" намира опора и от следното:

1. Логическото и систематичното тълкуване на разглежданите конституционни текстове. От изричния текст на чл. 93, ал. 4 от Конституцията следва, че вторият тур се произвежда с двамата кандидати, получили най-много гласове от участвалите в гласуването, независимо от техния общ брой и съотношение с общия брой на избирателите. Ако конституционният законодател е бил с намерение произвеждането на втория тур да бъде предопределено от общия брой на участвалите избиратели в първия тур, това е трябвало да бъде постановено изрично, за да се обективира волята му. Това е така, защото подлежи на тълкуване обективираната в правната норма воля.

Изискването за участие на повече от половината избиратели е въведено с ал. 3 на чл. 93 от Конституцията за първия тур на изборите. То липсва в ал. 4, което води до мисълта за липса на идея в Конституцията за му се придаде по-друго, по-особено правно значение. Мълчанието в случая показва, че създателите на Конституцията не са били на становище за недействителни избори, ако на първия тур не се явят да гласуват повече от половината избиратели, а за продължаването им на втория тур.

2. Аргумент е и ал. 5 на чл. 93 от Конституцията. Според тази разпоредба времето, през което трябва да бъдат проведени изборите за президент, е строго определено - един месец, с фиксиран начален и краен момент.

Разбирането за недействителност на първия тур, ако в гласуването не са участвали повече от половината избиратели, означава да се повтори цялата процедура по насрочването на изборите, избор на нова Централна комисия, нова регистрация на кандидатите, предизборна кампания и пр.

Това води до нарушаване на чл. 93, ал. 5 от Конституцията, който е повеля на основния закон и трябва да бъде стриктно спазвана.

3. Нещата могат да бъдат усложнени. Недействителен може да се окаже не само първият тур, но и повтореният избор. Участието на избирателите не е задължително и с нищо не е гарантиран минимумът от 50 процента нагоре. Напълно е възможно да се наложи произвеждането на втори, трети, четвърти и т. н. избори. По този начин може продължително време страната да остане без избран държавен глава по установения от Конституцията ред и да се стигне до дълбока държавна криза.

Съдържанието и смисълът на Конституцията, както и нейните цели и задачи не позволяват това.

По тези съображения и на основание чл. 149, ал. 1, т. 1 от Конституцията Конституционният съд

РЕШИ:

1. Разпоредбата на чл. 93, ал. 3 от Конституцията определя условията, при които може да бъде избран президент на републиката още в първия тур. Изисква се:

- а) кандидат да е получил повече от половината действителни гласове;
- и
- б) в гласуването да са участвали повече от половината избиратели.

Двете условия са дадени кумулативно и са равнозначни. Липсата на едното от тях или на двете не прави избора (първия тур) недействителен, а води до втори тур.

2. Разпоредбата на чл. 93, ал. 4 от Конституцията намира приложение, когато не е избран президент на първия тур.

Регламентираният с тази разпоредба избор (втори тур) се произвежда и тогава, когато на първия тур не са участвали повече от половината избиратели.

Във всички случаи вторият тур е в седемдневен срок от първия тур.

Председател: Асен Манов